

Як бачимо, основними недоліками впровадження інклюзивного навчання, на думку опитаних, є недостатнє матеріально-технічне забезпечення та обмежені можливості освітнього середовища. Таким чином, суттєвих відмінностей між відповідями студентів молодших курсів та магістрів ми не спостерігали, окрім дещо завищеної самооцінки власної готовності до роботи в умовах інклюзивного середовища серед студентів 1–2 курсів.

Шляхами розвитку інклюзивної освіти в Україні є: належне фінансування інклюзивної освіти; удосконалення нормативно-правової бази; забезпечення медико-соціального супроводу, що базується на спеціальному обстеженні та висновках психолого-медико-педагогічної консультації; створення умов для безперешкодного доступу до навчальних закладів, починаючи з дошкільних; збереження єдиного освітнього простору; приведення системи освітньої роботи у відповідність до потреб дитини, сім'ї; відповідна підготовка і перепідготовка педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Готовність майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному середовищі – це гарантія ефективного освітнього процесу, який забезпечує рівні можливості для різних категорій дітей. Прийняття нової системи цінностей, творче втілення нових технологій навчання, здатність швидко вирішувати проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами – це ті якості, які забезпечують професіоналізм та інклюзивну компетентність майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Педагогика : учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. / под ред. В. А. Сластенина. Москва : Изд. центр Академия, 2002. 576 с.
2. Кондрашова Л. В. Концепція взаємодії моральних і психологічних якостей у змісті педагогічного професіоналізму. Професійне становлення майбутнього вчителя: монографічний огляд. Кривий Ріг, 2006. 327 с.
3. Приладишева Л. М., Федорова О. В. Дослідно-експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів до навчально-виховної роботи в умовах інклюзивної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 12, Т. 1. С. 133–138. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/12/part_1/30.pdf
4. Алехина С. В., Алексеева М. Н., Агафонова Е. Л. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании *Психологическая наука и образование*. 2011. Т. 16, № 1. С. 83–92. URL: https://psyjournals.ru/files/39878/psyedu_2011_n1_Alekhina_Alekseeva_Agafonova.pdf
5. Мельничук О. В., Ярощук Н. П. Психологічна готовність майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзії. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019 р. Т. 2, № 1. С. 79–82. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_2/17.pdf

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

*Рейда Кароліна Віталіївна,
кандидат педагогічних наук,
директор Комунального закладу освіти
«Спеціальна школа «ШАНС»
Дніпропетровської обласної ради»,
E-mail: shans.spec@gmail.com*

Інклюзивна освіта, як зазначає І. Гевко, може вважатися одним із пріоритетів державної освітньої політики України. Законодавство в сфері освіти активно сприяє впровадженню інклюзії в Україні.

У грудні 2015 р. в Україні було ратифіковано основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я в яких серед іншого було визначено обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти, тобто створення такого предметно-просторового спеціального середовища, яке б дало змогу всім дітям бути однаково рівними учасниками навчального процесу в єдиному освітньому просторі відповідно до їхніх особливостей, потреб та можливостей. Українські педагоги та міжнародні експерти зазначають, що в питанні розвитку інклюзивного навчання Україна зробила потужний крок уперед.

Презентуючи досягнення інклюзивної освіти Міністерство освіти і науки Україна зазначило, що протягом 2020 р. було розроблено проект Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти до 2030 р.; понад 150 тис. дітей пройшли обстеження в ІРЦ; функціонує 18 687 інклюзивних класів, навчанням охоплено 30,9 тис. дітей з особливими освітніми потребами; розроблено методичні рекомендації щодо функцій та обов'язків асистента вчителя та асистента учня (дитини); підготовлено понад 17 тисяч асистентів вчителя для роботи в інклюзивних класах; розширено можливості забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з ООП; розпочато перший всеукраїнський онлайн-курс для тренерів з інклюзивної освіти [3].

Інклюзивна освіта – це освітні умови, в яких учні з особливими освітніми потребами мають можливість брати участь і отримувати підтримку в усіх аспектах шкільного життя разом з однолітками, які не мають порушень. В інклюзивній системі спеціальні педагоги, спеціалізований допоміжний персонал, психологи, логопеди, медпрацівники працюють разом для задоволення потреб учнів з особливими освітніми потребами. Взаємодіючи, ці фахівці краще підтримують навчання і участь всіх здобувачів освіти.

Інклюзивна освіта охоплює як філософські, так і практичні аспекти, пов'язані з навчанням і вихованням. В філософському сенсі, інклюзивна освіта означає доброзичливу систему освіти, забезпечення справедливого ставлення до кожного здобувача освіти, забезпечення права кожної дитини на освіту та усвідомлення індивідуальних особливостей школярів під час навчання і виховання. В умовах «доброзичливої» системи освіти всі діти мають доступ до освіти, а також можливість відчувати себе бажаними гостями, що до них ставляться з повагою і однаково цінують їх. Справедливе ставлення передбачає покладання великих надій на всіх дітей, виключаючи бар'єри, що перешкоджають участі життєдіяльності школи, справедливо розподіляти ресурси, надавати підтримку і планувати викладання таким чином, щоб воно відповідало потребам всіх дітей. Усвідомлення індивідуальних особливостей в процесі навчання та виховання означає, що відмінності між дітьми розглядаються як ресурс для розвитку дитини і щось таке, що збагачує його освіту. Таким чином, відмінності не сприймаються як проблеми, а розглядаються як можливості, які слід використовувати. Інклюзивна освіта також має на увазі більш пряму та практичну участь та навчання дітей з особливими освітніми потребами і без таких потреб в одних і тих же освітніх заходах та ін., і забезпечення належної підтримки для того щоб вони могли вчитися, повністю розкривати свій потенціал. Тому інклюзивна освіта в цьому сенсі є багатогранною концепцією.

В даний час питання про застосування інклюзивної освіти включений до порядку денного Європейського парламенту ряду країн. Інклюзивна освіта, як повідомляється, має важливе значення, оскільки вона сприяє соціальній справедливості та формуванню гуманного суспільства, а також стримує дискримінацію і може позитивно впливати на соціальний та академічний розвиток дітей.

На нашу думку, дуже важливим для успішної реалізації інклюзивної освіти важливо щоб педагоги мали позитивне ставлення до неї, зустрічатися з іншими фахівцями для обміну досвідом і мати можливості для професійного розвитку шляхом навчання і консультування. Для того щоб вчителі могли ефективно працювати в інклюзивних умовах, вони повинні

володіти відповідними цінностями і установками, навичками і компетенцією, знаннями і розумінням.

Вчителі грають важливу роль в процесі забезпеченні інклюзивної освіти. Освітній процес дітей з особливими освітніми потребами може стати складним і важким для досягнення успіху, навіть при наявності найкращих навчально-методичних ресурсів, матеріально-технічної бази та ін., якщо вчителі не будуть в змозі виконувати свої обов'язки з реально сумлінним наміром і щирою прихильністю по відношенню до «особливих» учнів. Від вчителя, в цілому, очікується здатність розуміти різноманітність різних стилів навчання, а також різний інтелектуальний і фізичний розвиток своїх учнів, щоб створити доброзичливе та ефективне середовище навчання.

Ми вважаємо, що для належного навчання в умовах інклюзивної освіти вчителів повинні розглядати особливості дітей, як перевагу для освіти, тобто різноманітність учнів має поважатися, цінуватися і розумітися як ресурс, який розширює можливості навчання та надає додаткову цінність. Надавати підтримку всім і кожному учню, особливо в тих навчальних ситуаціях, коли учні можуть «ризикувати» і навіть терпіти невдачу. Сприяти їх академічному, соціальному та емоційному навчанню пам'ятаючи про те, що воно однаково необхідно всім учням. Важливим чинником є очікування педагога, що визначає успіх учня, і тому великі очікування для всіх учнів мають вирішальне значення. Вчителю необхідно відкривати і стимулювати здатність до навчання і потенціал кожного учня, застосувати підходи до управління позитивною поведінкою, яка сприяє соціальному розвитку та взаємодії учнів.

Ефективний вчитель – це вчитель для всіх учнів. Вчитель бере на себе відповідальність за сприяння навчанню всіх учнів в класі усвідомлюючи, що здібності учнів не є фіксованими і всі учні мають здатність вчитися і розвиватися. Навчання являє собою процес, метою якого є «навчитися вчитися», а не тільки набути академічні знання.

Важливою вимогою для вчителя в умовах інклюзивного навчання є здійснення диференціації змісту навчальних програмах, навчального процесу та навчальних матеріалів з метою охоплення всіх учнів і задоволення різних потреб.

Оцінка методів навчання, має бути зосереджена на виявленні сильних сторін учня. Вчитель має обирати персоналізовані підходи до навчання для всіх учнів, які сприятимуть розвитку самостійності дітей з особливими освітніми потребами в процесі навчання.

В процесі інклюзивного навчання важлива роль вчителя полягає у роботі з батьками та сім'ями. Можна сказати, що побудова ефективної комунікації та співпраці з батьками та сім'ями дітей з особливими освітніми потребами є обов'язком вчителя, оскільки інклюзивна освіта, заснована на спільному підході до освіти дитини та досягнення її цілей. Важливо щоб вчитель мав навички та здібності для ефективного залучення батьків і сімей для підтримки навчання їхньої дитини та спілкування з батьками та членами родини, що мають різне культурне, етнічне, мовне та соціальне походження.

Позитивний результат інклюзивної освіти залежить від командної роботи, отже вимагає мультидисциплінарний підхід. Співпраця, партнерство і колективна робота є найважливішими підходами для всіх вчителів, і їх слід підтримувати. Спільна робота в команді сприяє професійному навчанню з іншими фахівцями і з їх участю.

Роль вчителя у цьому напрямку полягає у розумінні цінності та переваг спільної роботи з іншими вчителями та фахівцями. Така взаємодія буде сприяти побудові якісної системи та структури підтримки освітньої траєкторії учня з особливими освітніми потребами, дозволить спиратися на підтримку шкільних внутрішніх і зовнішніх ресурсів, швидше знаходити спільне рішення проблем з іншими фахівцями та ін.

Для вчителя інклюзивного навчання, як і для будь-якого педагога, важливо безперервного професійно розвинути. Вчителі несуть відповідальність за свій власний професійний розвиток, отже отримання педагогічної освіти є першим кроком у професійному навчанні вчителів протягом усього життя.

Навчання дітей з особливими освітніми потребами, це така діяльність в якій вчитель повинен бути відкритим для придбання нових знань і активного пошуку інформації та порад. Працюючи з особливими дітьми, вчитель не може бути експертом у всіх питаннях, пов'язаних з інклюзивною освітою. Базові знання для тих, хто починає займатися інклюзивною освітою, мають вирішальне значення, однак постійні зміни і розвиток в області інклюзивної освіти вимагає безперервного навчання протягом всієї своєї кар'єри.

Отже, інклюзивна освіта потребує постійних змін для ефективного розвитку максимально доступного і якісного освітнього простору учнів з особливими освітніми потребами в якому вчитель є ключовою фігурою. Роль вчителя є важливою для створення і підтримки інклюзивної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гевко І. В. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського*. Миколаїв, 2019. Вип. 1(64). С. 52–58.
2. Лорман Т., Деспелер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практич. посіб. / пер. з англ. Київ : СПД-ФО Парашин І.С., 2010. 296 с.
3. МОН презентує досягнення інклюзивної освіти у 2020 р. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-prezentuye-dosyagnennya-inklyuzivnoyi-osviti-u-2020-goci> (дата звернення: 23.03.2021).
4. Спільне викладання в інклюзивному класі : метод. матеріали. / уклад. Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70 с.

**ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ**

*Сеньовська Надія Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
E-mail: ipp56@tnpu.edu.ua*

За статистикою (на 27 травня 2020 р.), в Україні серед 2,5 мільйонів студентів, які вчаться у закладах вищої освіти, більше 10 тисяч – це люди з вродженою або набутою інвалідністю. Для того, щоб забезпечити їхні права на освіту (згідно з Декларацією ООН про права інвалідів [1], Саламанкською декларацією про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб із особливими потребами [7], Конституцією України [3], Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [6]), необхідно реалізувати інклюзивний підхід до організації навчання.

Суть інклюзії полягає в організації способу життя без бар'єрів та дискримінації у суспільстві, створення рівних можливостей для кожного. Тому в усіх розвинених країнах світу у закладах вищої освіти сприяють навчання студентів з інвалідністю. Спеціальні центри забезпечують наставництво, супровід, оцінювання та визначення потреб студента, надання психологічної підтримки, створення та вдосконалення матеріально-технічної, навчально-методичної бази, оцінку готовності персоналу до навчання студентів з інвалідністю, посередництво між викладачами, діяльність мультидисциплінарної команди.

Рік тому, у березні 2020 року, на території України поширилася пандемія коронавірусу COVID-19. Вона внесла значні корективи в суспільне життя загалом, і в діяльність освітньої галузі зокрема. Найкардинальнішою зміною став перехід закладів освіти на дистанційну